

Kracht door kaders – succesvol studenten begeleiden

Handreiking voor praktijkbegeleiders van (HBO) studenten

Ron Methorst, hogeschooldocent CAH Vilentum te Dronten

Studenten en opdrachtgevers hebben veel baat bij goed uitgevoerde praktijkopdrachten door studenten voor de opdrachtgever. Veel gaat goed, soms valt de uitvoering tegen. Twee belangrijke redenen daarvoor zijn onjuiste wederzijdse verwachtingen en een niet passende begeleiding. Rondom verwachtingen is eerder het concept Slow Advice uitgewerkt, dit document geeft de randvoorwaarden voor begeleiding van studenten vanuit de opdrachtgever. Onder welke condities worden optimale resultaten bereikt, voor de opdrachtgever en de student. Het beeld achter dit verhaal is de estafetteloop: het bedrijf heeft een opdracht die tijdelijk overgedragen wordt aan een student die vervolgens een parcours aflegt en het eindproduct weer overdraagt. Ter afsluiting een samenvatting van aandachtspunten en ervaringen.

Bij de start

Dit document is gericht op de samenwerking tussen studenten en begeleiders. De kernboodschap van dit document heeft parallellen met alle plaatsen waar mensen samenwerken, bijvoorbeeld bij de start van projectgroepen of het inwerken van een nieuw personeelslid. Daarnaast is het belangrijk dat een praktijkopdracht altijd een wisselwerking is in de driehoek opdrachtgever, student en docent. Begeleiding vindt plaats vanuit zowel de opdrachtgever en vanuit de school. Een goed resultaat met een geslaagde samenwerking is het doel. Een niet gelukte samenwerking ligt niet altijd (alleen) aan de studenten, hoewel de verleiding groot is het wel zo te benoemen.

Beeld van een estafetteloop

In een estafetteloop nemen de lopers gedurende een deel van het parcours de verantwoordelijkheid op zich om het stokje over een parcours naar de volgende overdracht te brengen. Het stokje moet goed overgenomen worden, goed over het parcours gebracht en vervolgens op een goede manier weer overgedragen. In de context van een praktijkopdracht neemt een student tijdelijk het stokje over van de opdrachtgever om het naar de volgende overdracht te brengen. Om een estafetteloop succesvol te maken is het belangrijk dat alle lopers weten:

1. hoe de stok eruit ziet en hoe hij aanvoelt
2. dat het stokje pas los gelaten kan worden als de volgende loper hem goed vast heeft
3. waar de overdracht(en) plaats vinden
4. wanneer zij het goed doen
5. dat zij de juiste middelen hebben om goed te presteren

Hiermee zijn direct een aantal cruciale randvoorwaarden geschetst.

Hoe ziet het stokje eruit

Voor het bedrijf is dit een open deur, de opdracht staat immers beschreven in het opdrachtformulier of is uitgelegd aan de studenten bij het eerste gesprek. Belangrijk voor de opdrachtgever om zich te realiseren is dat voor hem de vraag al een poos leeft en logisch voortkomt uit zijn activiteiten. De vraag heeft zich uit kunnen kristalliseren vanuit een situatie binnen het bedrijf. Woorden en begrippen hebben een betekenis gekregen waardoor de opdrachtgever precies weet wat hij bedoelt. Dus de logische gedachte is: 'Als we dit aan een student verteld hebben, dan weet hij het dus ook en kan voortvarend aan de slag'. Hier ligt de basis van een groot misverstand. De student moet zich zelf de vraag nog helemaal eigen maken om vervolgens te weten hoe hij het stokje vast moet houden. Dat betekent dat hij zelf de woorden en begrippen betekenis moet geven en zelf de achtergronden van de vraag moet begrijpen. Hij moet de opdracht als het ware aan

zijn eigen 'interne kapstok' van kennis en ervaring kunnen hangen. Zolang dit niet goed gebeurt, blijft het 'een opdracht die je voor iemand anders moet doen' in plaats van een opdracht die een student vanuit eigen motivatie tot een goed einde wil brengen. Daarom: investeer in de begeleidingstijd in de start fase. Dit betaalt zich ruim terug in een vlotter en beter verlopende uitvoering.

Laat het stokje pas los als de volgende loper hem goed vast heeft.

De overdracht van bedrijf naar student is hierin als eerste belangrijk. Als handvat kan de volgende opzet met drie stappen dienen:

1. Vertel bij de introductie wat de opdracht is, let hierbij vooral op de hoofdlijnen
  - a. Geef studenten achtergrondinfo om te bestuderen of geef hen een internet zoekopdracht om de informatie te verwerken
2. Vertel bij de tweede ontmoeting de opdracht opnieuw, nu met de bredere context erbij: Waarom, waartoe, waarvoor, voor wie, wat moet er gebeuren.
  - a. Laat de studenten dit vervolgens zelf verwerken in een globaal projectplan waarin de vraag inclusief aanleiding en doelen beschreven staan met daarbij een activiteiten plan op hoofdlijnen (wat moet wanneer klaar zijn en wie gaan dit doen)
3. Laat de studenten bij de derde ontmoeting aan de opdrachtgever aan de hand van hun plan uitleggen
  - a. wat de opdracht is
  - b. wat de achtergrond is van de opdracht
  - c. wat er opgeleverd moet worden aan het eind van de opdracht.
  - d. Hoe ze denken de opdracht aan te gaan pakken

Hierdoor ontstaat een **gezamenlijk** beeld van de context, de opdracht en de beoogde werkwijze.

De overdracht van het stokje terug naar de opdrachtgever door de studenten is de volgende belangrijke overdracht. Hiervoor is belangrijk dat er goede overeenstemming is over wat het bedrijf verwacht, hoe en aan wie moet er inhoudelijke informatie overgedragen worden om een goed rendement te krijgen.

Maar is er dan wel ruimte voor creativiteit, een eigen invulling van de student?

De vraag is reëel, je wilt natuurlijk niet de studenten in een keurslijf van jouw dichtgetimmerde opdracht stoppen, dan gaat juist de waarde van Slow Advice verloren. De tegenstelling die in de vraag verpakt zit is echter een schijntegenstelling. De ruimte voor creativiteit moet in de vraagstelling verpakt zitten, dat biedt de studenten een uitdaging om 'los' te gaan. Die ruimte voor creativiteit ontstaat niet door de opstart bewust vaag te houden zodat de studenten hun eigen weg moeten zoeken. Dat is een groot misverstand dat in de praktijk vaak voorkomt. Het wordt zelfs wel gebruikt als excuus door de opdrachtgever als er te weinig tijd gereserveerd wordt om de student op weg te helpen. Studenten hebben net als gewone mensen behoefte aan helderheid en duidelijkheid. Juist dan ontstaat voor hen de vrijheid voor creativiteit. Onduidelijkheid en vaagheid betekenen voor het merendeel van de studenten (en andere mensen 😊) een reden om stil te gaan staan en te wachten tot 'iemand' de dingen duidelijk maakt.

Wanneer vinden de overdrachten plaats

Voor studenten is het belangrijk te weten waar het 'startschot' is van hun eigen activiteit. Waar begint het deel dat door henzelf ingevuld wordt. Bij voorkeur wordt hier een duidelijk moment voor gekozen, bijvoorbeeld na de derde bijeenkomst waarin de opdracht voor alle partijen duidelijk is geworden. Als het goed is, is het beoogde resultaat van de praktijkopdracht van belang voor het bedrijf en is de opdracht onderdeel van een groter geheel (feitelijk een randvoorwaarde voor Slow Advice). Dit maakt dat niet altijd een heldere scheiding te maken is tussen de taken van de student(en) en de bijdrage vanuit het bedrijf aan de opdracht of het grotere geheel. Zeker als het geheel van het project gedurende het gehele proces zijn verdere vorm krijgt en bijgestuurd wordt. Dit kan voor studenten erg verwarrend zijn. Dit zijn bij uitstek de

momenten waarop de kans groot is dat een student het 'laat liggen': er is onduidelijkheid en die kan gebruikt worden als excuus om af te wachten en niets te doen. Of om dan maar zelf wat te gaan doen dat later slecht blijkt te passen in het grotere proces/project. Studenten zijn wat dat betreft net als gewone mensen. Binnen de context van het geheel is het heel belangrijk om afgebakende onderdelen te benoemen die de student uitvoert en oplevert.

Wanneer doet de loper het goed

Een atletiekbaan heeft duidelijke banen met een heldere afbakening. Praktijkopdrachten kunnen heel erg uiteen lopen in doelstellingen. Van productdoelen tot procesdoelen en van heel gerichte en concrete doelen tot hele brede doelen. Moet het antwoord zo precies en volledig mogelijk of moet het juist zo breed mogelijk? Zijn de studenten verkenners die rapport uitbrengen van wat ze gezien hebben of zijn het uitvoerders van een opdracht die precies omschreven is? Voor de opdrachtgever is dit duidelijk (in de praktijk blijkt dit overigens niet altijd zo duidelijk te zijn), de ervaring leert dat dit voor veel studenten lastig is om aan te voelen. Voor hen is het heel belangrijk om die kaders aangereikt te krijgen, vooraf en tijdens het proces. Wat is gedetailleerd genoeg en wat is breed genoeg. Studenten ervaren een praktijkopdracht snel als spannend en moeilijk. Belangrijk is dat ze helder voor ogen zien wanneer ze het goed doen en wanneer niet, dit kan door de kwaliteitseisen aan het eindproduct (van de opdrachtgever aangevuld met eisen vanuit de opleiding) goed samen te bespreken. Dit geeft hen vervolgens de vrijheid om hun schouders eronder te zetten.

Hoe maak je nu duidelijk wat echt belangrijk is in het project

Een manier die dit mogelijk maakt is om je voor te stellen dat de projectgroep een jaar na oplevering elkaar weer spreekt en elkaar dan vertelt waarom de opdracht geslaagd is geweest, waarom is de opdrachtgever tevreden, waarom is de student tevreden en waarom is de school tevreden. Dan worden de hoofdlijnen genoemd en niet de tijdelijk belangrijke details.

Heeft de loper de middelen om goed te presteren

Op de atletiekbaan zijn dit goede schoenen en een goede trainingsopbouw. Voor de praktijkopdracht betekent dit de juiste kennis, de juiste documenten, de juiste contacten die van belang zijn voor de opdracht. Worden de studenten geïntroduceerd bij collega's binnen het bedrijf die belangrijke informatie hebben, krijgen ze de rapporten die eerder geschreven zijn ter beschikking. Is er een regelmatige rapportage aan en feedback van de begeleiders. Zijn er goede afspraken over communicatiekanalen en wijze van communiceren.

Studenten zijn net mensen: ervaringen en aandachtspunten bij praktijkopdrachten.

Valkuilen die voor kunnen komen:

- Studenten zijn onvoldoende op de hoogte van vaktermen en kengetallen van het bedrijf, voor de opdrachtgever lijkt het overbodig ze uit te leggen en studenten vragen er niet naar omdat ze niet dom willen lijken.
- De opdrachtgever had meer kennis verwacht van de studenten over zijn werkveld en ziet dit als kans om de studenten eindelijk eens echt iets te leren. Studenten weten vaak meer dan ze zelf weten, maar zijn nog onvoldoende in staat om verbanden te zien die voor mensen met ervaring ondertussen logisch zijn geworden: projecteer niet het beeld na x jaar ervaring op datgene wat van een student verwacht wordt.

- Een vage opdrachtbeschrijving met als reden 'dan kan de student zijn eigen invulling vormgeven' zal in veel gevallen juist zorgen voor minder creativiteit. Rust rondom de kaders van de opdracht geeft juist de vrijheid voor creativiteit.
- Studenten bellen niet snel. Met alle nieuwe functies die telefoons hebben gekregen lijkt de oerfunctie van het apparaat (elkaar spreken) wel verloren te gaan. Dit lijkt overigens breder in de maatschappij plaats te vinden, wel bellen voor bijzaken, maar niet makkelijk bellen voor een serieus gesprek (ik stuur wel een mailtje..)
- 'Studenten zijn zeer gemotiveerd omdat ze een studie doen die ze zelf gekozen hebben', dit gaat op voor een deel van de studenten, een belangrijk deel beleeft dit echter anders, voor hen is het een opleiding die ze nu doen maar wat ze erna gaan doen is soms nog geheel onduidelijk.
- 'Studenten vragen het wel als ze het niet weten', nee dus. Enerzijds omdat ze zich niet zeker genoeg voelen om het te vragen aan een begeleider, anderzijds ook omdat ze heel goed zijn om 'een vraag een vraag te laten', want zolang het een vraag is kun je er over praten dat die vraag open is en dat je daardoor niet verder kunt. Dit is een prachtmanier om bezig te zijn met het onderwerp (uren maken zeg maar) zonder dat je concreet aan een product of oplossing werkt. Dit gedrag komt overigens ook veel voor bij mensen met een diploma.
- Studenten zijn net mensen: ze kunnen heel goed excuses geven waarom het niet gelukt is, elke mogelijke onduidelijkheid zullen ze aangrijpen om te laten zien dat het niet aan hen ligt.
- Er zijn altijd leiders en volgers in een groep, lastig is het als in een groep niet iemand de leidersrol wil of kan vervullen. Steek tijdig een barometer in de voortgang: hoe verloopt het proces, hoe gaat het met het product, hoe verloopt de communicatie: wat gaat er goed en wat niet: benoem het en leg uit waarom het goed gaat of welke zorgen je hebt over het vervolg. Durf daarbij helder aan te geven welke onderdelen onvoldoende zijn en echt beter moeten. Maar vergeet niet de kracht van complimenten te gebruiken ('ik gaf iemand een veer en hij kreeg vleugels').
- Studenten ervaren altijd dat het druk is, ook als ze bezig zijn met het heen en weer bewegen van de vraag in plaats van werken aan een oplossing. Ze zitten als het ware op een bulldozer en gaan aan het schuiven met de opdracht en de vragen en ze schuiven maar door. Want ze hebben nog te weinig beeld van wat er eigenlijk gemaakt moet worden. De bult wordt groter en het schuiven steeds moeilijker. Ze ervaren dit als heel druk zijn en dat zijn ze ook echt, ze zijn heel druk met een proces in het hoofd om alles in de lucht te houden, tegelijk produceren ze net niets, ze schuiven het alleen verder. Help studenten om in de productiemodus te komen: wat kun je concreet maken als product.

Ron Methorst
 CAH Vilentum Hogeschool
 September 2012
r.methorst@cah.nl